

16.3.2021

Dnro:
AKA/19/00.03.20/2021

Lausunto

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: VNS 7/2020 vp Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Pyydettyinä lausuntona esitän kunnioittavasti seuraavan.

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta kattaa hyvin sekä toimintaympäristön muutosten mukanaan tuomat keskeiset kysymykset että tavoitteen Suomen aktiivisesta toiminnasta Euroopan unionin jäsenenä. Selonteossa on tuotu vahvasti esille myös yhteiset arvot EU:n toiminnan kulmakivinä. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat keskeisiä paitsi kansalaisten oikeuksien toteutumisen myös sisämarkkinoiden toimivuuden, kasvun ja investointien kannalta. Ne ovat myös terveen julkisen talouden edellytyksiä. Yhteisen arvopohjan korostaminen kehittää EU:ta kaikkia jäsenmaita ja niiden asukkaita tukevana, vahvana ja globaalisti vaikuttavana unionina.

Selonteossa nostetaan esille tulevaisuuden kannalta erittäin tärkeä havainto: EU:n talous on riippuvainen osaavan työvoiman saatavuudesta. Akatemia kannattaa vahvasti eurooppalaisten osaamistason vahvistamisen, koulutuksellisen tasa-arvon lisäämisen ja jatkuvan oppimisen tukemisen nostamista keskeiseksi EU-yhteistyön tavoitteeksi. Tämä on edellytys EU:n globaalille kilpailukyvyille, vihreälle ja digitaaliselle siirtymälle sekä yhteiskuntien resilienssin vahvistamiselle. Samalla se lujittaa tasa-arvoa ja osallisuutta.

Osaavan työvoiman koulutus Suomessa perustuu tutkittuun tietoon joko suoraan (korkeakoulutus) tai välillisesti (kaikki opettajat koulutetaan korkeakouluissa). Tarvitaan myös koulutettuja tutkijoita, tohtoreita, joiden osaaminen on saatava laajasti yhteiskunnan käyttöön ja yrityksissä myös TKI-työhön. Näin rakennetaan vahvaa pohjaa tukemaan kilpailukykyistä ja sosiaalisesti eheimmän ilmastoneutraalin talouden kehittymistä niin Suomessa kuin koko EU:ssakin.

Korkeatasoisella uteliaisuustutkimuksella on suuri merkitys mm. kaksoissiirtymän, taloudellisen kasvun sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin kannalta. Siksi EU-politiikassa ei tule nähdä tutkimusta ainoastaan välineenä. On keskeistä tukea jäsenvaltioiden ja EU:n toimin myös pitkäjänteistä uteliaisuustutkimusta.

Ilmastoneutraali EU vuoteen 2050 mennessä on merkittävä tavoite ei vain Suomen tai EU:n vaan myös koko maailman kannalta. Akatemia korostaa, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää runsaasti uutta tutkimusta ja innovaatiotoimintaa. Uteliaisuustutkimuksella ja korkealaatuisilla seuranta-aineistoilla on tässä työssä merkittävä rooli. Lisäksi tarvitaan tiivistä ja monipuolista, yhteiskunnan eri sektoreiden näkökulmia huomioivaa keskustelua ja yhteistyötä.

Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa. Se ei voi toteutua, jos EU ja jäsenmaat eivät investoi riittävästi tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. EU tarvitsee vahvan pohjan jatkuvasti kehittyvälle osaamiselle, joka mahdollistaa myös kyvyn nopeasti hyödyntää itse tuotetun tiedon ja teknologian lisäksi myös muualla tuotettua tietoa ja ratkaisuja.

Akatemian näkemyksen mukaan selonteossa asetettu tavoite EU:n toimien ja tavoitteiden perustumisesta luotettavaan tutkittuun tietoon on tärkeä ja kannatettava. Sen lisäksi, että tutkittu tieto on osa EU:n toimia ja tavoitteita olisi tärkeää, että EU myös viestisi aktiivisesti siitä, miten tutkittu tieto käytännössä on nyt ja tulevaisuudessa vaikuttamassa sen suunnittelutyöhön ja päätöksentekoon.

Selonteossa nostetaan esille myös EU:n rooli ihmiskeskeisen datatalouden kehittämisessä. Datapolitiikan toimien merkitys datan jakamisen ja käyttöoikeuksien määrittelyn, yhteentoimivien tiedonvaihtoratkaisujen sekä uusien teknologiaratkaisujen käyttöönotossa EU:n laajuisesti tukee myös eurooppalaisen tutkimusyhteistyön kehittämistä. Samalla kun huolehditaan tietoturvasta ja henkilötietojen suojasta onkin tarpeen rakentaa myös ratkaisuja, jotka mahdollistavat luotettavan ja tehokkaan datojen hyödyntämisen myös TKI-toiminnassa.

Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. Tavoitteiden saavuttamiseksi EU-politiikan osa-alueet linkittyvät tiiviisti toisiinsa. Suomen Akatemia toivoo, että myös kansallisessa EU-politiikan valmistelussa tarkastellaan jatkossa aikaisempaa tiiviimmin eri politiikkasektoreiden näkökulmia. Tämä mahdollistaisi entistä laajemman näkökulman valmistelun tueksi ja tukisi osaltaan myös kansallista EU-päätösten toimeenpanoa.

Tavoitteena on unioni, joka on maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali talous. Siirtymä tulee selonteon mukaan toteuttaa Euroopan keskiseen voimavaraan, vahvaan inhimilliseen pääomaan, nojaten. Tämä koskee kaikkia yhteiskunnan toimintalojkoja ja toimijoita sekä yksilöitä. Akatemia tukee tätä selonteon tavoitetta.

Riitta Maijala
Ylijohtaja, tutkimus
Suomen Akatemia